

Armoede op school, een extra uitdaging

Door: Mariëtte Lusse, Annelies Kassenberg en Anne Hoogenboom

In het rijke Nederland groeit één op de twaalf kinderen op in armoede (CBS, 2019). Dat zijn gemiddeld twee leerlingen in elke klas. Armoede is een relatief begrip. Hoewel kinderen in Nederland niet snel om zullen komen van de honger, komen zij soms wel zonder ontbijt of lunch naar school. Bovendien kunnen deze kinderen niet altijd meedoen met wat wij als vanzelfsprekend ervaren voor onze jeugd en krijgen daardoor niet dezelfde kansen als andere kinderen.

Opgroeien in armoede

Armoede brengt veel stress voor ouders én kinderen met zich mee, vooral als er sprake is van schulden. Stress kan een negatieve invloed hebben op de executieve functies (impulsbeheersing, werkgeheugen) van kinderen, waardoor zij minder ruimte in hun hoofd hebben om te leren. Bovendien kan stress bij ouders ervoor zorgen dat zij minder aandacht hebben voor hun kind en minder verstandige beslissingen nemen. Ook participeren deze kinderen minder bij sport- en culturele activiteiten en groeien zij vaker op in buurten met minder voorzieningen. Deze combinatie van factoren zet de ontwikkeling van deze kinderen onder druk (Hoff, 2017; Jungman & Madern, 2017; Kinderombudsman, 2017).

Armoede op elke school

Hoewel op de ene school aanzienlijk meer leerlingen in armoede zijn dan op de andere, kan armoede op elke school voorkomen. Relatief gezien lopen kinderen van alleenstaande ouders, vluchtelingen, ouders met een migratieachtergrond of met een uitkering, laaggeletterde ouders en/

of ouders met een licht verstandelijke beperking het grootste risico op armoede. Ook onder werkenden komt armoede voor, vooral bij flexwerkers en mensen met een slecht betalende beroep, bijvoorbeeld in de horeca, de retail of de schoonmaak. Onder zzp-ers is veel sprake van stille armoede (CBS, 2019).

We spreken van intergenerationale armoede wanneer armoede wordt overgedragen van ouder op kind. Als gezinnen als gevolg van omstandigheden in armoede raken, zoals nu als gevolg van de coronacrisis, spreken we van situationele armoede (Payne, 2005). Hoewel gezinnen in situationele armoede vaak over meer vaardigheden, opleiding en relaties beschikken dan gezinnen in intergenerationale armoede, wordt ook van deze leerlingen de ontwikkeling bedreigd. Ouders in situationele armoede vinden vaak onvoldoende de weg naar ondersteunende instanties. Ook wordt situationele armoede over het algemeen minder herkend dan intergenerationale armoede.

De rol van school

Scholen spelen een sleutelrol in de ontwikkeling van kinderen. Scholen kunnen een veilige en stimulerende omgeving bieden en eraan bijdragen dat kinderen in armoede worden gezien, kunnen meedoen en toekomstkansen krijgen. Inspiratie over hoe scholen dat concreet kunnen vormgeven is te vinden in de Handreiking 'Omgaan met armoede op scholen' (zie kader).

Het is de rol van de schoolleiding om armoede op school op de agenda te zetten, keuzes te maken rond de vrijwillige ouderbijdrage en een goede zorgstructuur in school op te zetten. Op een aantal punten kunnen besturen en gemeenten de directie daarin ondersteunen. Bijvoorbeeld door te zorgen voor een goede positionering van zorgprofessionals in de school en het beperken van de wisselingen van externe partners als gevolg van de aanbestedingen. Nu de Eerste Kamer heeft ingestemd met de wet op de vrijwillige ouderbijdrage, is bovendien actueel hoe scholen met een

minder rijke populatie hun leerlingen educatieve uitstapjes en schoolreizen kunnen blijven aanbieden. Wellicht kunnen meer besturen (zoals SAAM in Oss) de vrijwillige ouderbijdrage afschaffen en de kosten voor eigen rekening nemen.

Alle kinderen kansrijk

Scholen worden – bewust of onbewust – dagelijks met armoede in gezinnen geconfronteerd. Wij roepen scholen op – van conciërges tot bestuurders – om gezinnen in armoede te signaleren en hen te ondersteunen en stimuleren en er zo aan bij te dragen dat alle kinderen kansrijk zijn.

Over de auteurs; Dr. Mariëtte Lusse is Lector Samenwerken met ouders, Hogeschool Rotterdam, Dr. Annelies Kassenberg, Lector Jeugd & Leefomgeving, Hanzehogeschool Groningen en Anne Hoogenboom, projectleider Alliantie Kinderarmoede, AllesisGezondheid

Dr. Mariëtte Lusse

Dr. Annelies Kassenberg

Alliantie Kinderarmoede

De Alliantie Kinderarmoede (opgericht in 2019) verbindt ruim 240 publieke en private partijen rondom één doel: in 2030 is in Nederland geen kind meer de dupe van armoede. De Alliantie ondersteunt en stimuleert een effectieve aanpak van kinderarmoede op de korte, middellange en lange termijn door het onderwerp armoede op kleine en grote (beleids-)agenda's te zetten;

- slimme verbindingen te leggen tussen partijen & sectoren;
- kennis van en ervaring met impactvolle interventies te delen.
- Meer weten of partner worden van de Alliantie? www.alliantie-kinderarmoede.nl
- Handreiking Omgaan met armoede op scholen (po en vo)

De handreiking Omgaan met armoede op scholen (Lusse & Kassenberg, 2020) bevat dertien praktische werkwijzen voor het onderwijs met bijbehorend voorbeeldmateriaal, geordend in de categorieën Signaleren, Ondersteunen en Stimuleren (SOS bij kinderarmoede). De werkwijzen zijn gebaseerd op expertmeetings, goede praktijken van en pilots op scholen en helpt directies, leraren, zorgprofessionals en externe partners bij het omgaan met armoede.

